

////////////////////////////////////

GUARANI

////////////////////////////////////

Ñemombe'uguasu tetãnguérapegua/ONU ojabatáva Ava Kuérape ohepýva rehegua

Akýtã 1

Umi ava kuéra oguereko ohepýva, pe kuartia mbarete opavavépe terã ha'eñome, ikatu haguãicha opavave oipyhývape ohepy yvy póra kuérape ha jeiko porã omohenda va'ekue Kuartia umi Yvypóra Guasu Kuéra hérava Organização das Nações Unidas/ONU, ohechauka opárupi pe ohepýva yvy póra kuéra ha yvy ijapye'ỹ rupi yvy póra kuérape ohepýva.

Akýtã 2

Umi ava kuéra oiko va'erã oikoseháicha maymáva terã umi ambueve yvy póra kuéra oiko háicha oguereko pe ohepýva ani haguã ojeguereko ae'ỹ pe ojabohápe ha'e ojehepyha, ha oñemohenda va'erã ha'e ijypýre terã heko ava háre.

Akýtã 3

Umi ava kuéra oguereko ohepýva pe ha'e kuéra oñemboypy haguã. Pe ohepyha rechaharupive omohenda porã pe ha'e ñomongeta ha ogueru porãete pe tembiapo jaikopy rupigua ha tekogua.

Akýtã 4

Umi ava kuéra pe ohepyha ojaporupive oñemboypy, oguereko pu'aka pe tembiapo guasúre umi ogehuvare pe hekohápegua, upéicha omohenda haguãicha pe ha'e hembiaporãre.

Akýtã 5

Umi ava kuéra oguereko ohepyha oñongatu haguãicha ha omombarete haguã pe imba'ete ñomongeta pohýi, jeporekaguáva, tekopavẽ ha teko kuéra, oguereko upejave ohepýva ichupe kuéra oikesérõ umi ñomongeta guasúpe, jeporekaguáva, tekopavẽ ha tekóre pe tekoha guásupe.

Akytã 6

Maymáva ava kuéra oguereko ohepýva ichupe ojehechauka haguã ha'e peteĩ tekohaguáva.

Akytã 7

1. Umi ava kuéra oguereko ohepýva heko, teko porã ha ñeñangareko haguãicha hekóre.
2. Umi ava kuéra oguereko ohepýva mayma ava oikove haguã teko porãme, teko jojápe ha teko ñeñangarekópe, umi ava kuéra ambuevare ani haguãicha ojeahéi hese kuéra ha ambue jeahéi ha ani haguãicha mitã oñemondo ambue pa'ũme.

Akytã 8

1. Umi ambue yvy póra kuéra ha ava kuéra oguereko ojehepyha ani haguãicha omboypy ambuéva mbarete hápe ha omboje'o pe heko.
2. Pe Estados oipyhy va'erã pe tape tembiapo ojehe porã ha ohecha haguãicha:
 - a) Maymáva tembiapo oguereko va'e hu'ã terã tembiaporysýi omo'ã haguã umi ava ha yvy póra kuéra pe ava ambuégui, terã hekove ha hekógui.
 - b) Maymáva tembiapo oguerekóva pe hu'ã terã tembiaporysýi oipe'a haguãicha ha'e kuéra ijyvy, hekoha terã hekoha ryepýpe oíva.
 - c) Opáicha oñeha'ãva omondo haguãicha umi yvy póra kuérape pe tembiaporysýi rupive ojeahéi terã oipe'a haguãicha hepyha.
 - d) Maymáva tembiapo ñemboypy terã ñembojoja mbarete rupive.
 - e) Maymáva tembiapo jechukapy rupi oguerekóva pe ae'ỹ hese kuéra.

Akytã 9

Umi ava ha yvy póra kuéra oguereko ohepýva ojekuaa uka haguã peteĩ ava kuéra pa'üme guaha, ijoghaha hína pe he'ýi rekóre. Ha ndaikatúi ojehe opaichagua ae'ỹ upévare.

Akytã 10

Umi ava kuéra ndaikatúi oñeguenohẽ hekohágui mbaretepenete. Mba'eveichagua ndaikatúi ojejapo umi ava kuéra omohenda'ỹre pe mba'épa hína omohenda terã oipotáva ijeupe kuéra ha ikatu va'erã ojehu pe ñe'ẽ joja.

Akytã 11

1. Umi ava kuéra oguereko ohepýva ojapo ha omombarete haguãicha pe heko kuéra. Upéa oipyhy hína ohepýva ichupe oguereko katu ha ojapo haguãicha pe heko ohasáma va'ekue, ko arapegua ha ojehu va'erã, upéa hína ha'e ava kuéra rekohague, hembiaapo kuérakue, ta'anga, ña'ẽ, iñesamondore ha imombe'upyre.

2. Pe Estado kuéra ojapo uka va'erã tembiapo ñemoatyrõ peteĩ tembiapo ojehu porã va'erãrupive, ikatu haguãicha ombojehe'a pe hepy, omohenda va'ekue hína umi ava kuéra ndive, upéa hína pe iñarandúre ha hekoregua, omo'ã va'ekue ava kuéra ndive oñe'ẽ'ỹre ha ombyai va'ekuére hepyha.

Akytã 12

1. Umi ava kuéra oguereko he'i, ojapo ha ombo'e haguã ha'e kuéra heko; ha omombarete haguãicha pe hekoha ha oiporu haguãicha imba'etéicha; oiporu, omoĩ ha ikatu ogueru ha onohẽ jevy umi omano va'ekue retekue mamo oĩ hágui.

2. Pe Estado kuéra oheka va'erã omohesakã, omboypy porã haguãicha omoguahẽ terã ombojevý jey haguãicha umi omano va'ekue retekue oĩ hápe pe tembiapo joja ha hesakã rupive ojehu porã haguãicha umi ava kuéra oipotáva ndive.

Akytã 13

1. Umi ava kuéra oguereko ohepýva ikatu haguãicha omombarete, oiporu, ojapo ha ombyhasa umi he'ýi ouva hína tenonderã heko kuéra rehegua, iñe'ẽ, iñarandu, ha'e heko kuationa haipy, ha ombohéra haguã hekoha, yvy póra kuéra ha oguereko katu haguã.

2. Umi Estado kuéra oipyhy va'erã tembiapo ikatu haguãicha ojehu porã pe ñeñangareko hepyháre ha oipyhy haguãicha umi ava kuérape ikatu haguã ojekuaa uka ha ombohasa porã he'iséva umi ñomongeta oikohápe tembiapo políticos, jurídicos ha administrativohápe, ava

oikoteẽramo upe va'erã ojapo uka va'erã tembiapo oñembohasa va'erã ava ñe'ẽme terã ambue ñe'ẽme terã ambue tembiapo ojehu porãta rupive.

Akytã 14

1. Umi ava kuéra oguereko ohepyha ojapo uka ha omomaña va'erã pe tembiapo ha instituições ñembo'epy, ome'ẽva mbo'epy ha'e iñe'ẽtepe, maymáva tembiapo ha teko joja rupive.

2. Umi ava kuéra, terã umi mitã oguereko ohepýva ichupe kuéra opaichagua ñembo'epy oipyhy haguã ha Estados ome'ẽ va'erã ichupe ija'e'yre.

3. Umi Estados oipyhy va'erã tembiapo ojehu porã va'erãchaguã, umi Ava kuéra ndive ikatu haguã umi Ava ha umi mitã, ha umi oikóva okápe pe tekohágui oguereko ohepyha oipyhy haguã pe ñembo'epy iñe'ẽtepe ha hekoetepe.

Akytã 15

1. Umi ava kuéra oguereko ohepyha teko porã ha teko jopara regua, ñemombe'upy ha ñesamondopy kuéra ikatu oñemohesakã pe ñembo'epy maymáva ha marandu maymáva rupive.

2. Estado kuéra oipyhyta tembiaporã ojehu porã va'erã mayma ava kuéra ombopahaséva pe ae'y, ñe'ẽ rei ha oiko haguã teko porã ha jehechakuaa mayma ava ha avave'yndive kuéra.

Akytã 16

1. Ava kuéra oguereko ohepýva ojapo haguã ha'e imba'etéva ñe'ẽ ñemohesakãha iñe'ẽtepe ha avei ikatu haguã oipyhy mayma ñe'ẽ ñemohesakãha umi mbaíry mba'éva avei jeja'oe'yre.

2. Estado kuéra oipyhyta tembiaporã ojehu porã haguã umi oñembohasáva ava kuéra rehegua oñemombe'u porã va'erã hendaichaite. Estado kuéra ojapo va'erã voínte ñemohesakã porãva opavave ahecháva oikuaa haguã mba'erepa oñemombe'u.

Akytã 17

1. Umi te'yi ha ava kuéra oguereko ohepýva ichupe oiporu haguã oíva pe hepýva ojehaíva oñemba'apovareguive ha'e nacional ha internacionalpe.

2. Estado kuéra oipyhyta ava kuéra rembipota tembiapo porã oñangareko haguã umi mitã kuerare ani haguã ojeguereko asy ha ani haguã oñemba'apo voi eterei terã omoíngo asýva terã

ndohejaiva oho mbo'erógape, ani haguã ogueru opavave mba'asy, heko ombyaivaerã terã omokangyva mitamẽ há ojechuka haguã mbo'epy rupive ohepy'óva ichupe kuéra.

3. Ava kuerape oĩ ohepýva ikatu haguãicha oiko porã jeja'oe'ỹre imba'apohápe, moõpepa omba'apo ha pirapire oipyhývo avei ombojoja va'erã opa mba'e ndive.

Akytã 18

Ava kuéra ikatu ohepývo ojehajave kuation guasu avarehegua oĩ ijapytépe he'i haguã avei mba'épa iporãvéva ichupe kuéra. Ikatu upearã omondo ha'ekuéra ijeroviaha ha upéicha oñemombarete haguã.

Akytã 19

Estado kuéra oporandúta ha ojapo va'erã ava kuéra remikotevẽ ijeroviarupive ojapo'ỹmbooyve ohepýva ava kuéra rehegua legislativo terã administrativo.

Akytã 20

1. Ava kuéra oguereko ohepýva ichupe kuéra ojapo haguã ñembyaty ha'ekuéra hekoetépe, oikove haguã oikuaa háicha ha ikatu háicha ojapo haguã heko oikove haguã avei heko marangatúpe ha opavave rehegua.

2. Umi Ava kuéra oñemboykéva ikatúta pe hepýva rupive oñemba'apo mayma ndive peteĩchapa.

Akytã 21

1. Ava kuéra oguereko ohepýva ani haguãicha jeja'oe'ỹre, oikoporãve haguã oparupive ha opa mba'épe, mbo'épe, ñemba'apohápe, ñemba'apoharãme, heikoha, y porã ha teko porã oñondivepaguasúpe.

2. Estado kuéra oipyhýta tembiaporã ojehu porã va'erã iporãvevare omohesakã ohepy'óva ava kuérare oguereko haguã teko porã japopyrére ha teko porã ambue kuéra ndive.oñemaña porãveta tuja kuérare, mitãnguérare, kuñanguérare, kuñataĩ ha karia'y kuérare ha ava kuéra hekopaẽ'ỹvare.

Akytã 22

1. Oñemaña porāveta tuja kuérare, mitānguérare, kuñanguérare, kuñataĩ ha karia'y kuérare ha ava kuéra hekopaẽĩvare ojejapo va'erã oñemohesakãhaichaite.

2. Estado kuéra ava ndive ojaopóta tempiaporã mitānguéra ha kuñanguérare oñangareko porãve haguã ani haguã mba'eve ivaíva ojehu hesekuéra.

Akytã 23

Ava kuéra ikatu ojapo ha'ekuéra oikuaaháicha okakuaa haguã imba'ekuaápe. Ikatuete avei ava kuéra oimẽ avei apytépe ojehaijave tesãirehegua, ogarãre ha opavave ojejapováre ichupe kuéra guarã ikatu avei ha'ekuéra ojapo ha omboguata avei opa mba'e porãva ojejapóva ichupekuéra guarã.

Akytã 24

1. Ava kuéra ikatu avei omomba'e guasu ipohã ñana, ñemboguera hekoetépe, ñeñangareko itemitỹre, mymbakuérare, ojauposévere mbairy kuéra ojohu porãva ha imba'ekuaasévere. Ava kuéra avei ikatu opamba'épe tesãi reheguáre oipyhóva ojapo.

2. Ava kuéra ikatu avei oiporu tesãi reheguáva iporãvéva ha imbaretevéva maymáicha. Estado kuéra omba'apo mbaretéta ikatu haguãicha ojehu ko'áva jehaipyre hepývo reheguáva.

Akytã 25

Ava kuéra ikatu avei omombarete ijeroviaha ijyvyre, ijyvy, y, yguasu ha opavave ñandejara omoĩva'ekue yvy ári ha ojeroviaha ikatúne oiporu ha oñangareko umi ipyahuvéva kuérapeguarã

Akytã 26

1. Ava kuérape ohepývo ha'e imba'eha voi yvy, oĩvaguive upépe oiporúva terã oikova'e upépe voi.

2. Ava kuéra ikatu voi oñemomba'e, oiporu ha omboguata porã ha'e ijyvy ha opavave oĩvaguive ha'e imba'e teéva oipyhy va'ekue ha'e imba'etéva voi.

3. Estado kuéra oipytyvõta ha oñangarekóta jurídicamente upe yvyre, jeikoháre ha opavave ha'épe oĩvarehe. Upe jehechakuaa omomba'eguasúta ava rekoete, imba'ekuaa ha imba'éicha omomba'etee haguã ichupe

Akytã 27

Estado kuéra ojaipóta ava kuéra ndive ojaposévaguive, peteĩchapa ñemba'apo iporãva, ojehecha va'erã, ha maymáva mba'eporã oipyhy va'erã, omomba'eguasúva ojehaívaguive kuatiáre hérava "lei" yvy rehegua, teko marangatu, ñemomba'e haguã yvy ava mba'eteéva voi, ojehechakuaa haguã yvy ava mba'eha voi ha oivaguive upe yvýpe ojechuka háichape teko marangátupe oiporúva terã ha'épe oikóva, oiporúva imba'eha voi. Ava kuéra ikatu oimẽ apytépe oñomongeta haguã avei ko'ãvare oñondive kuéra.

Akytã 28

1. Ava kuéra oguereko ohepýva omba'e me'ẽ jevy haguã ichupe, ndaikatúi ramo, omba'e me'ẽ mbaite jevy ichupe, yvy rehe, tetã rehe ha opa mba'e oguereko va'ekue tekohárehe, ha umi mba'e ojepe'a va'ekue oipotae'ỹrehe.

2. Oiko va'erã omba'e me'ẽ jevy oñemongueta rire ava kuéra ndive, oñeme'ẽ arã hína upéicharamo yvy, tekoha guasu, opa mba'e iporãva reheve oñeñangareko porã haguã avei hese.

Akytã 29

1. Ava kuéra oguereko ohepýva oñeñangareko ka'aguýrehe ha opa mba'érehe, mba'éichapa yvy imbarete kokuerã tekoha rehe ha tekohaguasu rehe. Estado ombosako'i va'erã tembiaporã, oipytyvõ haguã avápe oñangareko itekoháre opa mba'égui.

2. Estado ombosako'i va'erã tembiaporã imbaretéva, noñeñongatúi haguã mba'e ambue ivaíva ava rekohápe ojerure e'ỹre avakuérape.

3. Estado avei omoĩ va'erã tembiapo imbaretéva, ikatu haguã oiko ñeñangareko tesãire avakuérape ohupytyramo upeichahágui upe mba'e ivaívagui, upe ñenangareko ava kuéra omohesakã va'erã mba'éichapa ojejapo.

Akytã 30

1. Ndojejapói arã militar rembiapo ava kuéra yvýpe terã tekohaguasúpe, oikóne maymáva oipota ramo, avei ava kuéra ojeruréramo.

2. Estado ojapo va'erã ñeporandu guasu imbaretéva ava kuérape oipotavape, ava kuéra aty ha itendota rupive ojapo mboyve militar rembiapo tekohaguasúpe.

Akytã 31

1. Ava kuéra oguereko ohepýva oñangareko haguã, omopu'ã haguã, ojapo haguã teko tee, arandu ka'aguy, ayvu ha mba'éichapa omopu'ã upe arandu, oipykúi haguã yvypóra kuaaha ha ñemoñarẽrã, temitỹ, pohã ñana, arandu ka'aguy rehegua ha mymba rehegua, ymã guare ñemombe'u, ta'anga, ñembosarái, tesapyso ka'aguýre, ñesamondo. Avei oguereko ohepýva ohesambyhy, oñangareko, omopu'ãvo ko'ãva arandu ava mba'e teéva.

2. Opa ambue ava kuéra ndive Estado ombosako'i va'erã tembiaporã imbaretéva oñeñangareko haguã upe arandu ava mba'e teéva rehe.

Akytã 32

1. Ava kuéra oguereko ohepy ojapo haguã ñeikotevẽ rañeva ha mba'éicha ñemopu'ã tembiapo oiporu haguã yvy ha opa mba'e oíva yvýpe.

2. Estado ojapo va'erã ñeporandu guasu itendota rupive ikatu haguã oikuaa mba'épa oipota ha ojapo haguã tembiapoguasú oipe'a haguã mba'e iporãva yvyguýgui.

3. Estado omoĩ va'erã jejaporã imbaretéva ohecha kuaa haguã oipe'a haguére mba'e iporãva yvyguýgui avakuéra tekohápe ha omoĩ va'erã tembiaporã ikatúva omoĩ porã haguã ombyai va'ekue oipe'a jave upe yvyguýgui, ka'aguy, te'ýi kuéra ha teko.

Akytã 33

1. Avakuéra oguereko ohepýva ojapo haguã ha'e ha'eháicha voi oipotaháicha ha oikuaaháicha hekoete rupi. Upéa ndojokomo'ãi avakuérape oguerekoséramo johepy Estado ome'ẽva.

2. Avakuéra oguereko ohepýva ojapo, omopu'ã haguã instituição oipotaháicha, upéa ojapo va'erã mba'éichapa heko.

Akytã 34

Avakuéra oguereko ohepýva ojapo haguã, omopu'ã ha omosambyhy haguã pe hekokuéra ha atyimba'éva ha hekokuératee, mba'emoĩ porã, mba'éichapa ñemanda maymáva tetã ambue ha avei mba'éichapa johepy yvypóra.

Akytã 35

Ava kuéra oguereko ohepy ome'ẽ haguã pu'aka oimẽrañévape kuimba'e terã kuña tekohápe.

Akytã 36

1. Ava kuéra oiva Fronteira Internacionaispe oguereko ohepy ou ha oho haguã py'a guapýpe ohecha ipehengue ambue tetãme. Ojapo haguã vy'a guasu, jeiko guasu ambue tetãmegua ndive.
2. Estado, oporandúvo avakuérape, oipyhy va'erã peteĩ mba'e imbaretéva, ndahasýi haguã ojapo ko'áva mba'e.

Akytã 37

Ava kuéra oguereko ohepy oñemongueta va'ekue terã oñembosako'i va'ekue Estado ndive terã Estado tendota ndive tekotevẽ imbarete, ndaikatúi Estado ombotavy yvypóra kuérape.

2. Ko'avape oíva oñemohesakã va'ekue ndaikatúi oñemokarẽ, omomichíséva Ava kuéra ohepýva/direito.

Akytã 38

Estado, ñemonguetavo avakuéra ndive, ojapo va'erã peteĩ mba'e, avei medidas legislativas rupive ojapo haguã ko'ápe oíva.

Akytã 39

Ava kuéra oguereko pe teko joja oñeme'ẽ haguã ichupe kuéra pira pire ha Estado kuéra ojepyaso mbarete va'erã mayma oikotevẽ ndive ohupyty haguã umi tetã mombyrýgua ndive oĩháicha ko Ñemombe'uguasúre.

Akytã 40

Umi ava kuéra oguereko opokatúva ikare'yíva ojejaporã va'erãre, oĩjave joavy Táva Tekoha guasu ndive terã ambue kuéra ndive ha ñemyatyrõ pya'etéva umi joavýre, avei oĩ pe ñemyengovia añetegua pe ñembyai oiko va'ekue umi ava pa'ũme ha'eñóva terã oñondivepavare. Pe ñemoi porã tekotevẽ ojehechakakuaa va'erã ava reko rehegua ava kuérare ojaposéva ha teko opaichagua, teko porã kuéra ha temimbo'e reko reheguava ava kuéra ojaposéva ha teko porãpyre he'íva umi ambue tetãme oíva.

Akytã 41

Mburuvicha kuéra omoĩva teko añetegua rehegua, tetã oñondivepa oiĩva ha ambue mburuvicha guasu oñopa'ũme oĩva, ko'ava oñopytyvõ va'erã osẽ haguã pe ñepytyvõ va'erã osẽ hagũua pe Ñemombe'uguasúre oiĩva, opa mba'e osẽva, osẽ va'erã ñepytyvõvo pira pire ñeme'ẽme ha ñepytyvõ mba'apo añetegua rupi. Ojejapo va'erã peteĩ tape ikatu haguãicha umi ava kuéra he'ĩ umi mba'e ojopýva ichupe kuéra.

Akytã 42

Umi tetã oiĩva oñondive omoĩva teko añete rehegua ñe'ẽ, mburuvicha oñangarekóva hendive kuéra, upéva hína atyguasú oĩva va'erã memete oñangareko va'erã amo Ava kuéra oĩháme, upéicha avei Tetãnguéra omohenda porã va'erã ikatu haguãicha pe Ñemombe'uguasúre oñemoĩva va'ekue ikatu haguã ojepoyhu.

Akytã 43

Teko joja ojehechakuaáma oĩva pe Ñemombe'uguasúre he'íva ñe'ẽ añeteguáva ikatu haguãicha umi ava kuéra oiko porã opaite hendárupi.

Akytã 44

Opaite teko joja ha teko sasõ ojehechakuaáma va'ekue oiĩva pe Ñemombe'uguasúre. Péva ojehepyme'ẽ teko jojápe ava kuéra rehe, mitã, kuña ha kuimba'e kuérare.

Akytã 45

Mba'eveicharõ ko Ñemombe'uguasúre oĩva ndaikakúiri oñemoñe'ẽ ambue oipe'aségui pe teko joja ava kuérare oĩva ko'angagua terã ko'ẽroguá.

Akytã 46

1)Mba'eveicharõ pe Ñemombe'uguasúre oiĩva umi Táva Guasu, mayma yvypóra, tekove ambue ndaikatúiri he'ĩ vai ojapo vai haguã pe Ñemombe'uguasúre oĩvare. Ndaipóri va'erã ajaporã haguã ijehogui ojapo vai mbyky terã ojapo vai tuicha haguã umi tetã jejopy'ỹme oĩvape.

2)Teko joja he'íva pe Ñemombe'uguasúre upéva ojepoyhu va'erã pe teko rehe kuimba'e kuéra he'íva ha teko sasõ añetegua opavavépe. Teko joja rehegua añemoĩ va'ekue pe

Ñemombe'uguasúre péva ikatu oñemyengovia he'iháicha umi tetã ambue Mburuvicha Guasu oíháme ndaha'úi oñema'ẽvai haguã ha katu ojeiko porãve teko potĩme, teko sasõme opavave ojejapo porãve haguã tekotevẽ pya'eve ojejapo ko tekopyta jojápe jaiko haguã.

3)Umi jehaipyre pe Ñemombe'uguasúre oĩva péva oñeme'ẽta he'iháicha pe apoukapy, jekopyty joja, oñe'ẽva teko joja tapicha kuéra reheguáre, teko joja, ani ñema'ẽ vai toñesãmbyhy peteĩ jeroviápe.

TRADUÇÃO PARA O GUARANI KAIOWA / Projeto AVA MARANDU - OS GUARANI CONVIDAM:

Lídio Cavanha Ramires, Edson Alencar, Eliel Benites e Cajetano Vera.

REVISÃO/GUARANI:

Rosa Sebastiana Colman.